

krásky slovenska

ROČNÍK L

✓ 10/73

MAKALU 1973 KČS 5,—

IVAN FIALA

MAKALU—1973

Éterom znie Čajkovského symfónia B-mol. Mlčky pozeráme na vysielacčku. Moje myšlienky letia ďaleko, do minulosti. Vidím svoje detstvo, vetrom zvlnené lány obilia, vysokého, silného starého otca, ako mohutnými zábermi kosy podtína steblá raži. Nevieť, prečo práve tento obraz sa mi vynára tu, vo výške 7850 m, neďaleko od umierajúceho druha. Mlčky sedíme s J. Psoťkom, každý s vlastnými myšlienkami. Je 22. mája 1973. Dnes sme mali dosiahnuť cieľ našej expedície; na vrchole piatej najvyššej hory sveta mala zavítať československá štátna zástava. Možno porucha v Honzovom kyslíkovom prístroji, možno chvíľkové zaváhanie, a potom hrozný pád prerušili včera tak úspešne sa vyvíjajúcu akciu. Expedícia sa formovala v duchu najnovšieho trendu svetového horolezectva. Postavili sme si najvyšší cieľ — prvovýstup dosiaľ neprelezenu južnou stenou Makalu. Dovolím si tvrdiť, že je to jeden z najťažších, ak nie vôbec najťažší výstup v Himalájach. Ako sme vôbec prišli na to, že sme sa odvážili tak ďaleko. Expedíciami v predchádzajúcich rokoch, a najmä posledným úspechom, výstupom na Nanga Parbat, vychovala sa generácia, získali sa skúsenosti, vyvinul kvalitný materiál, čo vytváralo predpoklad úspechu. Vedúci expedície Ivan Gálffy vyhlásil: „Je to najlepšie družstvo, aké kedy Československo malo na vysokohorských výpravách.“ Expedícia sa formovala dva roky. Boli to dva roky práce, vybavovanie formalít, obstarávanie materiálov a potravín, a najmä zabezpečovanie financií.

2. februára našartovali motory naši vodiči a autá Tatra 148, Avia 30 s deväťtonovým nákladom vydali sa na dlhú púť do Nepálu. Autami cestovalo šesť účastníkov, ďalších trinásť letelo lietadlami ČSA 20. februára cez Atény, Kuvajť a Bombaj do Dilli,

hlavného mesta Indie. Tu sme sa neuveriteľne presne 22. februára zišli všetci devätnásť účastníci III. čs. horolezeckej expedície. S vydareným začiatkom sme všetci spokojní. Začína to až neuveriteľne dobre. Osádky áut, horolezci Ján Červinka, Jožo Psočka a Poldo Páleníček z Tatry, Milan Kriššák, Milo Neuman a Čestů Wojcik z Avie rozprávajú vzrušujúce zážitky zo svojej veľkej jazdy. My ostatní, vedúci expedície Ivan Gálfy, jeho zástupca a hlavný lekár Mirek Wolf, lekár Milan Šimunič, členovia horolezeckého tímu Michal Orolin, Ľudovít Záhoranský, Karel Procházka, Jan Kounický, Zdeněk Brabec a ja, filmári Milo Filip, Peter Širotek, vedci Jan Kalvoda, Milan Daniel sme im zážitky trochu závideli, no útrapy spojené s cestou neboli na závidenie. Chlapci i stroje dostali zabrat.

India je pre každého z nás atraktívna a zaujímavá, no náš cieľ je ešte ďaleko. Gálfy, Wolf a Daniel letia do Káthmándú, hlavného mesta Nepálu, vybaviť formality a ostatní pokračujeme autami do Dharam Bazáru, obchodného centra východného Nepálu, kde začíname formovať karavánu pre transport pod horu Makalu. Z Káthmándú priletel I. Gálfy, M. Wolf a M. Daniel a šerpský personál našej expedície. Takto kompletní už vyrážame smerom k Siváliku. Karavána sa skladá z 318 údolných nosičov, 10 nosičov pre veľké výšky, kuchára a jeho dvoch pomocníkov, 2 poštových bežcov, 2 lokálnych nosičov, spojovacieho dôstojníka nepálskej vlády a účastníkov. Hlavné problémy boli so stravovaním. V Prahe pri balení sme rátali s dvadsaťdňovým pochodom. Nechceli sme mať viac ako 10 šerpov. Spolu so spojovacím dôstojníkom by to nemalo byť viac ako 30 ľudí. Preto sme nabalili 30 debien stravy so zámerom, že každý deň skonzumujeme debnu potravín

Pohľad z tábora 1 na nástup do južného piliera
FOTO IVAN FIALA

Posledné kilometre nekonečného putovania. Makalu rastie nad nami.
FOTO IVAN FIALA

Najkrajšia hora, akú som videl. Makalu dôstojne tróni nad svojim okolím. Pohľad po 20. dňoch putovania.
FOTO IVAN FIALA

29. marca 1973. Vo výške Mont Blancu budujeme základný tábor.

FOTO IVAN FIALA

Základný tábor stojí. Veľká hra sa začína
FOTO IVAN FIALA

a vždy jedného údolného nosiča prepustíme. Himalayan Society, spoločnosť, ktorá v Káthmádú sprostredkúva služby expedíciám, nám doslova nanútila personál, s ktorým sme nerátali. Počet stravovaných osôb stúpol na 40, čo urobilo značný škrt našim plánom. Okrem toho transport mal trvať 20 dní a trval 30. Nebola to chyba organizácie. Na prechode z Malého do Veľkého Himalája, kde sme prestupovali sedlá nad 4000 m, snehové fujavice a súvislá snehová pokrývka odradili dve tretiny našich bosonohých a ľahko odetých nosičov. Ostatní nosiči museli posledné etapy pendlovať až trikrát. Pritom sa im minula strava, často rebelovali a viaceri odišli. V poslednej etape musel nosiť aj šerp-ský personál expedície. Z obrovskej karavány, ktorá sa vydala z Dharam Bazáru, zostalo iba torzo.

Azda stojí za zmienku spomenúť, ako sme prechádzali krajom. O 6. hodine usmievať Dava Rita, veľmi dobrý šerp-ský pomocník v kuchyni (pre štýl chôdze a výzor sme ho prezývali „Torpédo“), vykrikoval po tábore Dobré ráno a roznášal nám horúci čaj priamo do spacích vriec. Po tomto krásnom obraze (doma si od neho musíme odvyknúť) nasledoval denný cyklus práce. V čase vydávania

nákladov kuchyňa pripravila raňajky a ako prvá sa vydávala na cestu. Evidenciu vydávaných a preberaných nákladov mal na starosti Milo Neuman. Asi o 14. hod. kuchyňa končila dennú etapu a varila čaj pre prichádzajúcich a večeru. Dávka jedla na pochod bola studená. Takýto systém sa výborne osvedčil a pri takom komplikovanom transporte sa nestratil ani jeden náklad. Trasa karavány viedla z juhu na sever krajiny. Pre lepšiu predstavu to bolo tak, ako keby sme sa presúvali z Bratislavy do Vysokých Tatier horstvami Slovenska. Pre ťažké prírodné podmienky a príliš členitý reliéf komunikácie pre dopravné prostriedky v Nepále nie sú vybudované. Prudké ľadovcové rieky pretekajú hlbokými údoliami, z ktorých do veľkých výšok sa strmia svahy porastené vegetáciou. Po prekročení Siváliku (pohoria vytlačeného vrásnením Himaláji) vstúpili sme do kráľovstva Malého Himalája. Je to horstvo siahajúce do výšok Vysokých Tatier a je veľmi husto osídlené. Na terasovitých políčkach na strmých svahoch srdeční, usmievatí, spevaví Nepálci pestujú ryžu, banány, ananásy, pomaranče, graepfruidy, ktorými si spríjemňujeme naše cestovanie. Nepálčanky predávajú miestne alkoholy čang a arak,

Do pásma snehu sme prišli asi vo výške 3000 m

FOTO IVAN FIALA

Nad základným táborom sa týči mohutná južná stena,
ktorá ešte nebola prekonaná

FOTO IVAN FIALA

skalí južnej steny. Je zhodný s juhoslovanským táborom. Vážne lezenie začína vtedy, keď sa pokúsime dostať na vlastný pilier. Zospodu čela piliera visia obrovské ľadové seraky. Z ľavej strany, z ktorej nastupujeme, je strmá ľadová stena. V Alpách som liezol veľa ľadových stien. Bol som aj učiteľom v medzinárodnej horolezeckej škole ľadovcovej techniky v rakúskych Alpách. Liezť však ťažký strmý ľad vo výške 6000 m bez aklimatizácie...?

5. apríla päťčlenná skupina stojí pod neúprosnými ľadovými strminami a v lesklom skle hľadá slabinu. Poldo Páleníček prelieza okrajovú trhlinu, no Jožo Psotka sa obáva, že trhlina sa časom rozšíri. Obliezam trhlinu sprava a po predných hrotoch stúpacích želez skúšam prvé kroky vo veľmi ťažkom himalájskom teréne. V pravej ruke čakam, v ľavej ľadovcový bodec, posúvam sa nasmelo a opatrne nahor. Keď Neuman ohlásí: „koniec lana“, vysekám do ľadu plošinku, zatlačím ľadovcovú skobu a zavesím prvé fixné lano. Pozerám hore, „koľko ich ešte bude?“ Použili sme ich takmer 3500 m. Dvesto metrov ľadovej steny s vysekaním stupov pre ďalšie transporty nám trvá celý deň.

Sme na pilieri, cesta do tábora č. 2 je otvorená. Dosiahli sme výšku niečo cez 6000 m, no na taký krátky pobyt je to až veľa. Pohybujeme sa malátne, kyslíka je málo, krúti sa nám hlava, každý náš pohyb sprevádza ťažké dýchanie. Rýchlo dolu! Na pilieri sa striedajú skupiny, ktoré zabezpečujú ďalšiu cestu lanami a za pomoci šerpov zásobujú vybudované tábory technickým materiálom a potravinami. Počasie nám nepraje. Silný vietor, zima, fujavice.

14. apríla stojí tábor č. 3 vo výške 6600 m. V tábore č. 3 končí sa prevažne ľadový terén. Nasleduje ťažké skalné lezenie. Naša skupina ťahuje prvých 6 dĺžok za 3 dni. Vystriedala nás ďalšia skupina a po piatich dĺžkach sú laná až pod Žltou vežou. Silne sneží a je stále nízky tlak. Ivan po prvý raz od začiatku výstupu sťahuje celé horolezecké družstvo do základného tábora. Počasie sa síce podstatne nezlepšuje, ale musíme pokračovať vo výstupe, a tak koncom apríla nad Žltou vežou stojí tábor č. 4. Cesta k nemu je najťažším úsekom nášho výstupu. Previsnuté skalné úseky zabezpečujeme lanovými rebríkmi. Lezenie je veľmi namáhavé. Počasie je stále zlé, tábor 3 sústavne zasypávajú malé lavíny. Stany treba vykopávať zo snehu, čo je v týchto výškach veľmi namáhavé.

Sme v tábore č. 4. V stane sa tiesnime traja. Honzov lakeť ma tlačí do rebier, z druhej strany zas studené plátno stanu mi plieska do tváre. Mám sucho v hrdle, v noci často ovlažujem vysušené hrdlo čajom. S Mišom vstávame o piatej, oblečieme si všetko, čo máme a bez nákladu vystupujeme. Honzo so šerpami pôjde asi dve hodiny za nami. Majú vyniesť do tábora č. 5 kyslík. Je strašná zima, fúka silný ľadový vietor, ktorý prináša mračná prachového snehu. Sneh s vetrom bičujú odkry-

tú pokožku tváre, na fúzoch a brade vytvára sa nám námraza a cencúle. Mrznú nám nohy, ruky a tvár, musíme dávať veľký pozor na omrzliny. Postupujeme po ťažko pripravených lanách. Prvé dve som ťažko ťahoval so Zdenkom. Od veľkej námahy sa Zdeněk lieči v základnom tábore z výškovej choroby. Už pred ním ochorel Ľudo. Ďalšie tri laná úspešne zavesili Mišo s Honzom Červinkom. Keď pokračovali Kriššák, Neuman a Kounický, Kriššák dostal teplotu, zápal pľúc a museli ho dopraviť dolu.

Tábor č. 5 likvidoval jedného produktívneho človeka po druhom. Psotka, Páleníček a 4 šerpovia, ktorí ho mali definitívne postaviť, stroskotali na hustej hmle. Nedalo sa v nej zorientovať a zložili náklady na skalnom rebierku, asi sto metrov pod vyhladeným miestom pod čiernou skalnou vežou. Musíme postaviť „päťku“ za každú cenu, predsa vzali sme si a lopotíme v psom počasí hore žľabmi, komínmi, prahmi, platňami a rebrami, z ktorých nás zmieta silný vietor. Asi o desiatej dosahujeme miesto, kde predchádzajúca skupina vyniesla náklady. Vietor silnie. Vybaľujem výškový stan, nejaké maličkosti a zopretý proti náporu vetra postupujem k veľkému balvanu, za ktorým tuším závetrie. Mišo si sadne na miesto, kde vietor najviac duje, a apaticky rozmotáva laná, ktoré plápolajú vo vetre. Pracuje, akoby bol vo vykúrenej chate, ignorujúc besnenie živlov. Konečne sú laná pripravené. Jeden koniec upevňuje, na druhý sa priviaže a postupuje ku mne. Zatlčkam skobu, nadvážujem sa a leziem ďalej po ostrom ľadovom noži. V obave, aby ma vietor nesfúkol, sadám si na nôž ako na koňa a posúvam sa po ňom. V strmom snehovom poli zabadávam čakam a Mišo pridriavajúc sa napnutého lana prichádza ku mne. V suchom vzduchu stratil hlas, dorozumievame sa posunkami. Zviažeme laná, naznačíme smer cesty a Mišo pomaly, pravidelne postupuje k čiernej veži. Posledný prah, skoba a mierny ľadový svah pod vežou. Doliezam k nemu. Sme vo výške asi 7850 m, v tzv. zóne smrti. Fyziológovia tvrdia, že nad 7500 m nie je možná existencia živej hmoty. Ak tu človek je, tak iba vďaka jeho aklimatizácii a vysokej fyzickej trénovanosti. Tu zberáme ovocie našej tvrdej prípravy. Spomínam si na Mariánske Lázně, kde sme boli pred expedíciou na liečení a „odpočinku“. No namiesto odpočinku sme denne dvojfázovo tvrdo, za každého počasia behali. Dnes bez kyslíkových prístrojov v silnom vetre a mraze pracujeme vo výške 7850 m. O 11. hodine hlásime Ivanovi: „Sme na mieste tábora č. 5.“ „Výborne, gratulujem.“ V ľadovom svahu vysekávame plošinku, staviame stan a o hodinu sa po lanách spúšťame späť do tábora č. 4. Tu nás čaká Honzo s čajom. Šerpovia v strachu pred omrznutím odmietli postupovať ďalej a asi v polovici cesty zložili náklady. Zostúpili až do tábora 2. Prichádza búrka. Blýska sa, hrmí, sneží, fúka. Pretože šerpovia od-

išli, máme každý dve spacie vrecia, do ktorých zaliezame a odpočívame. Spánok neprichádza. Dojmy z dňa a únava sú značné. Každý sa zaoberá myšlienkami na nastávajúci útok, občas sa vynori spomienka na pohodlie domova a na blízkych doma. Po polnoci usíname. Ráno zostupujeme odpočinúť si až do základného tábora.

V tábore č. 2, kde sídli Gálfy, je už všetko rozhodnuté. Vrcholové družstvo Psoťka, Kounický, Páleníček; podporné družstvo Neuman, Procházka so štyrmi šerpami. Zdá sa, že my už sme svoju hru dohrali. Budeme sedieť v základnom tábore a držať palce kamarátom bojujúcim hore. Hoci takto som si svoju účasť vo finále expedície nepredstavoval, no čo sa dá robiť. Všetci hore nemôžeme a tí, ktorí sú určení, sú vo výbornej forme. Cestou dolu stretávame Procházku, ktorý v posledných dňoch pendloval medzi tábormi ako závažie hodín a zajtra má ísť ďalej. Má väčší náklad ako štyria šerpovia, ktorých sprevádza. Z očí sa mu zrači únava, bojuje o každý krok. Poprajeme mu veľa šťastia.

Neuman, Procházka a štyria šerpovia s ťažkým nákladom vystupujú ďalší deň do „trojky“. Fúka silný vietor, je zima, nosiči odmietajú ísť ďalej. Tri dni sú chlapci uväznení, útok sa nemôže začať. S rastom počtu dní rastie aj hrozba príchodu monzúnu. Po troch dňoch, nabalení ako mulice, pokračujú ďalej a zároveň z dvojky vychádza aj vrcholové družstvo, ktoré ďalší deň vystupuje s kyslíkom z tábora č. 3 až do tábora č. 5. Sedem ľudí zostáva v tábore č. 5. Šialený vietor neprestáva, naopak, silnie. Procházka má problémy s výškou, občas si pomáha kyslíkom. Čakajú na počasie. Vietor nemilosrdne bičuje stany, je zima ubúda kyslíka, stravy, aj síl. V tejto výške by sa nemalo vyčkávať. Iného východiska však niet, v takom počasí sa vyššie nedá ísť. Odpočívať v základnom tábore, keď hore ide o všetko, tiež nemožno.

Mobilizujeme sily. Červinka, Záhoranský, Wojcik, Orolin a ja so šerpami Čumpin a Džordžim vystupujeme za deň do tábora č. 2. V trojke je Gálfy, Šimunič, Filip, Brabec. S Mišom a šerpami pokračujeme ďalej. Z trojky zostupuje chorý Gálfy (zápal pľúc a pohrudnice), sprevádzaný Šimuničom a Brabcom. Miša začína trápiť slepé črevo a na druhý deň nás aj on opúšťa. Cestou do štvorky stretávam zostupujúcich Neumana a Procházku – členov podporného družstva. Šerpovia Namyjal a Zepa zostúpili už včera. Vrcholové družstvo zostáva osamotené. O deň po mne vystupuje Honzo Červinka. 20. 5. dosahujem opäť tábor č. 5. Večer prichádza Honzo, ktorý šiel cez dva tábory. Je relatívne lepšie počasie ako v predchádzajúcich dňoch. Dnes mohlo vrcholové družstvo postupovať, no bez pomoci by to stálo veľa síl, ktoré ešte budú potrebné. Začiatok útoku posúvame o deň. Ešte v to popoludnie prezrieme s Poldom, čo nás čaká ďalej a natiahneme 80 m lana. Sme spokojní. Ďalej sa

terén zdá bez problémov. Firnové polia so sklonom do 40 stupňov. Poldo má ťažkosti s nohami, ktoré mu omrzli na Pamíre pri výstupe na Pik komunizma a ponúka mi miesto vo vrcholovom družstve. Potešilo ma to, lebo sa cítim vo výbornej forme a naskytá sa mi príležitosť vystúpiť na druhú osemtisícovku. Po konzultácii Gálfy so zmenou súhlasí. Debatujeme o taktike výstupu. Pre nenáročnosť terénu sa rozhodujeme, že vrcholové družstvo pôjde nenadviazané, je to menej únavné. Honzo Červinka pôjde nadviazaný s jedným šerpom a Poldo s druhým. Pomôžu vyniesť materiál do tábora č. 6.

Ráno je pekné počasie. Rozdelíme si náklady a po spojení s ostatnými tábormi začíname výstup. Idem prvý po ceste, ktorú sme deň predtým vyhládli, za mnou ide Jožo Psoťka. V chúlостivom traverze seká stupy pre technicky menej disponovaných čerpov. Tretí postupuje Červinka a Džordžim, potom Honzo Kounický, ktorému dlhšie trvalo, kým si nasadil stúpacie železá. Skupinu uzatvára Páleníček a Čumpi. Postupuje sa nám výborne. S Juzekom Psoťkom vstupujeme do posledného snehového kuloáru pod juhovýchodným vrcholom, keď zdola na nás kričí Červinka: „Honzo vypadl, vraťte sa!“ Zmeraveli sme. Pád v tejto výške znamená koniec. Naši šerpovia boli šokovaní a Poldo sa už spúšťal po natiahnutých lanách. Zložili sme náklady a pomáhali sme ustráchaným šerpom pri zostupe. Zdola kričal Poldo, že Honzo žije a poskytoval mu prvú pomoc. Honzu sme našli krvavého, dobitého, stenajúceho. Na mieste odkiaľ vypadol, zostal zapichnutý čakan, čo dokumentovalo, že pri páde ho Honzo v ruke nemal. S námahou sme ho zabaleného v spacom vreci stiahli späť do tábora č. 5. Vysielačkou sme oznámili nehodu do základného tábora. Bolo to ako hrom z jasného neba. Po konzultácii s lekármi sme postupovali podľa ich rád.

Hudba doznieva, Juzek vylieza zo stanu a nesie Honzovi čaj.

Ako včera, tak aj dnes sme sa pokúsili o transport. Ukázalo sa to nemožné. Naviac, Poldo dostal snežnú slepotu a Červinku začalo trápiť naražené rebro. Obaja museli zostúpiť. Zostali sme s Juzekom sami so zraneným Honzom. Honzov stav sa zhoršuje. Sme v stálom spojení so základným táborm.

24. mája musím zostúpiť. Do tábora č. 5 vystúpi Mišo Orolin. Prináša kyslík a lieky.

25. mája ráno zostupuje Psoťka, popoludní Orolin.

28. mája do tábora č. 5 vystúpili Páleníček, Procházka, Kounický je mŕtvy. Prikrýli ho štátnou zástavou, zložili stan, ktorý zaťažili prázdny kyslíkovými bombami.

30. mája expedícia opúšťa základný tábor.

15. júna o 21. hod. po strastiplnej ceste sme konečne doma.